

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น อำเภอโพธาราม จังหวัดสมุทรสาคร โดยดำเนินการติดตามกระบวนการวิจัยปฏิบัติการระบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีลำดับการนำเสนอ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ กำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น อำเภอโพธาราม จังหวัดสมุทรสาคร ในขั้นเตรียมการ
2. ผลการกำหนดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น อำเภอโพธาราม จังหวัดสมุทรสาคร ในขั้นวางแผน (Plan)
3. ผลการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น อำเภอโพธาราม จังหวัดสมุทรสาคร ในขั้นดำเนินการพัฒนา และสังเกต (Act and Observe)
4. ผลสะท้อนจากการพัฒนา ในขั้นสะท้อนผลการพัฒนา (Reflect)

1. ผลการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ กำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น อำเภอโพธาราม จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า

1.1 ผลการศึกษาสภาพบริบทของตำบลบ้านแป้น

1.1.1 สภาพทั่วไปและลักษณะทางกายภาพของตำบลบ้านแป้นผลการศึกษา มีดังนี้
ตำบลบ้านแป้น ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอเมืองสกลนคร และอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร

- ที่ตั้ง ตำบลบ้านแป้น ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดสกลนครไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 25 กิโลเมตร
- เนื้อที่ ตำบลบ้านแป้น มีเนื้อที่ทั้งหมด 45 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 28,125 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ของตำบลบ้านแป้น อำเภอโพนนาแก้ว โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง และลาดชันทางทิศตะวันออกลงสู่ที่ต่ำทิศตะวันตกซึ่งอยู่ติดหนองหาร สภาพดินบ้านแป้นเป็นดินเหนียวปนลูกรัง มีภาวการณ์ระบายน้ำได้ดี ไม่มีการอุ้มน้ำ จึงเป็นสาเหตุทำให้พื้นที่ตำบลบ้านแป้นแห้งแล้งในฤดูแล้ง ส่งผลทำให้ขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตรกรรมนอกฤดู ส่วนสภาพพื้นที่ป่า โดยทั่วไปจะเป็นป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ แต่มีอยู่จำนวนน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นพุ่มไม้เตี้ย และมีหญ้าขึ้นปกคลุมทั่วไป

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับตำบลนาแก้ว
ทิศตะวันออก	ติดกับตำบลนาตงวัฒนา
ทิศใต้	ติดกับหนองหาร
ทิศตะวันตก	ติดกับหนองหาร

ประชากรและโครงสร้างพื้นฐาน

ประชากรในตำบลบ้านแป้น มีหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้าน

- หมู่ที่ 1 บ้านท่าศาลา
- หมู่ที่ 2 บ้านโพนงามโลก
- หมู่ที่ 3 บ้านโพนงามท่า
- หมู่ที่ 4 บ้านน้ำพุ
- หมู่ที่ 5 บ้านแป้น
- หมู่ที่ 6 บ้านโพนบก
- หมู่ที่ 7 บ้านจอมแจ้ง

หมู่ที่ 8 บ้านบึงประชารายฤทธิ์

หมู่ที่ 9 บ้านโพนงามโลกใหม่

หมู่ที่ 10 บ้านเป็นใหม่

ในปัจจุบัน ปี 2553 มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 6,856 คน แบ่งเป็นชาย 3,359 คน เป็นหญิง 3,497 คน สามารถแยกตามหมู่บ้าน ดังนี้

ตาราง 3 แสดงจำนวนประชากรในตำบลบ้านเป็น

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร		ประชากรทั้งหมด	จำนวนครัวเรือน	ขนาดพื้นที่ทั้งหมด (ไร่)
		ชาย	หญิง			
1	ท่าศาลา	296	282	577	117	3,191
2	โพนงามโลก	271	273	544	91	4,195
3	โพนงามท่า	216	239	455	87	3,780
4	น้ำพุ	517	552	1,069	222	6,125
5	เป็น	290	274	564	125	3,311
6	โพนบก	480	509	989	228	5,250
7	จอมแจ้ง	326	345	671	113	4,382
8	บึงประชารายฤทธิ์	195	198	391	78	3,045
9	โพนงามโลกใหม่	293	322	615	104	3,745
10	เป็นใหม่	476	505	981	202	3,440
รวม		3,359	3,497	6,856	1,363	40,474

ที่มา: แผนพัฒนา 3 ปี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป็น 2552

1.1.2 ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของหมู่บ้านในเขตตำบลบ้านแป้น พบว่า

หมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้านของตำบลบ้านแป้น จะมีเพียง 2 หมู่บ้านที่ไม่มีอาณาเขตติดริมหนองหาร ได้แก่ บ้านโพนงามโคกหมู่ 2 และบ้านโพนงามโคกใหม่ หมู่ 9 นอกนั้นจะเป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดกับที่ราบลุ่มหนองหาร ซึ่งมีลำห้วย หนอง คลอง บึง ที่เชื่อมติดกับหนองหาร แต่เมื่อวิเคราะห์สภาพดินพบว่าไม่เอื้ออำนวยในการทำเกษตร เพราะเป็นดินลูกรัง จึงไม่สามารถเก็บกักน้ำได้ในฤดูแล้ง ซึ่งในขณะที่ในฤดูฝนจะมีฝนตกหนัก ทำให้แหล่งน้ำธรรมชาติเหล่านี้มีน้ำเต็ม ทำให้การใช้ประโยชน์ใช้ได้เฉพาะฤดูฝนเท่านั้น จึงทำให้หลายหมู่บ้านประสบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน แห้งแล้งในฤดูแล้ง ส่งผลให้เกษตรกรประสบปัญหาในการประกอบอาชีพด้านการเกษตร ผลิตผลด้านเกษตรกรรมค่อนข้างต่ำ และยังประสบปัญหาการขยายตัวของชุมชน ทำให้เกษตรกรตำบลบ้านแป้น มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน ป่าสาธารณะ เพื่อทำการจับจองเป็นพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกรทั่วไป เกษตรกรบางรายที่เคยพึ่งพาทรัพยากรหารายได้จากการเก็บของป่า ต้องใช้เวลาในการหาอาหารจากป่าเพิ่มมากขึ้น บางวันหาได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค จำเป็นต้องเปลี่ยนอาชีพไปขายแรงงานยังชุมชนเมืองต่อ ๆ ไป

1.1.3 ผลการศึกษาสภาพด้านเศรษฐกิจของตำบลบ้านแป้น พบว่า

ตำบลบ้านแป้น ประชาชนทั่วไปจะมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ ทำนา ปลูกมะเขือเทศ ปลูกข้าวโพด เลี้ยงวัว/กระบือ ทอผ้า ทอเสื่อ ปลูกแตงกวา พืชสวนครัว เช่น พริก ผักต่าง ๆ และมีอาชีพประมง โดยการจับปลาในหนองหาร ความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนที่เหลืออยู่ในปัจจุบันของตำบลบ้านแป้นถือได้ว่าเป็นตำบลที่มีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มแอ่งหนองหาร ซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารที่ค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะการหาอาหารที่ได้จากธรรมชาติรอบ ๆ หนองหารพื้นที่ป่าโคกที่ยังคงหลงเหลือความอุดมสมบูรณ์พอที่จะอาศัยใช้เป็นแหล่งหาอาหารได้บ้าง ดังนั้นวิถีชีวิตของชุมชนตำบลบ้านแป้นเกี่ยวกับกิจกรรมหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติ คือ การจับปลาในหนองหาร ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิถีชีวิตชาวตำบลบ้านแป้นที่สืบทอดมาตั้งแต่ยุคโบราณ ตั้งแต่ยังไม่มีการเพาะปลูกเพื่อการบริโภค ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาต่อมา มีการตั้งชุมชน บ้านเรือนริมหนองหารอย่างมั่นคงถาวรก็ตาม การจับปลาหรือการหาปลา เก็บของป่า ก็ยังคงเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านตลอดมา ชาวบ้านส่วนมากร้อยละ 90 ประกอบอาชีพทำนา อาชีพเสริม คือ การปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง และประมงขนาดเล็ก ซึ่งแยกได้ดังนี้

1. อาชีพหลัก อาชีพหลักของชาวตำบลบ้านแป้น คือ การทำนา เนื่องจากบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก จึงมีการปลูกข้าวเพื่อการบริโภคเกือบทุกครัวเรือน นอกจากนี้ข้าวเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตแล้วยังสร้างรายได้ตอบแทนให้แก่เกษตรกรอีกด้วย

2. อาชีพรอง อาชีพของชาวตำบลบ้านแป้น คือ การประมงขนาดเล็ก การทำสวนมะเขือเทศ การเลี้ยงสัตว์ การทำเกษตรผสมผสาน การประมงขนาดเล็ก ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 80 ครัวเรือน ที่อยู่ห่างจากหนองหารมักจะทำการเกษตรกร เช่น ปลูกมะเขือเทศ ข้าวโพด พริกและพืชผักสวนครัวประเภทอื่น ๆ

สืบเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรตำบลบ้านแป้น มีอาชีพ เกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป และประมงน้ำจืด จึงมีวิถีชีวิตในการพึ่งพาทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นหลัก ดังนั้นการมีรายได้ที่เป็นตัวเงินของเกษตรกรจึงไม่แน่นอน แต่รายจ่ายของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นการใช้จ่ายเกินรายได้ บางคนต้องไปกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนทั้งในระบบและนอกระบบเพื่อมาใช้จ่ายในการบริโภคในครัวเรือน และใช้ในการลงทุนทำการเกษตร ซึ่งจำเป็นต้องใช้ทุนสูง ดังนั้นเกษตรกรจึงไม่ค่อยจะนิยมทำการเกษตรในฤดูแล้งมากนัก ส่วนใหญ่นอกฤดูทำนาหรือฤดูแล้งประมาณเดือนมกราคม-เมษายน ของทุกปีจะออกไปรับจ้างนอกชุมชน หรือขายแรงงานในชุมชนเมือง และจะมีสตรีในแต่ละหมู่บ้านรวมกลุ่มกันทอผ้าเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ตัดเสื้อผ้า และจำหน่ายในส่วนที่เหลือ ได้แก่ ผ้าฝ้าย ผ้าลายมุก ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ ผ้าขาวม้า ในบางหมู่บ้านมีการเสริมรายได้ด้วยการทอเสื้อด้วยกก หรือฝือ ซึ่งเป็นพืชที่หาได้ริมหนองหาร

1.2 ผลการศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของตำบลบ้านแป้น พบว่า

ประชากรในตำบลบ้านแป้น มีจำนวนทั้งสิ้น 6,856 คน แยกเป็นชาย 3,359 คน หญิง 3,497 คน เฉลี่ยแล้วประชากรมีความหนาแน่น ประมาณ 154 คน / ตารางกิโลเมตร ประชากรมีรายได้ภาคเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 30,000 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคเกษตร 35,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน (ข้อมูล จปฐ. อบต. บ้านแป้น , 2552)

สถาบันและองค์การทางศาสนาในตำบลบ้านแป้น

วัด/สำนักสงฆ์	11 แห่ง
โบสถ์คริสต์	1 แห่ง

ลักษณะความสัมพันธ์ภายในชุมชน หมู่บ้านในตำบลบ้านแป้น

ประชากรในตำบลบ้านแป้นทุกอาชีพ จะมีวิถีชีวิตคล้ายกับชุมชนเมือง เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าด้านสาธารณูปโภคทันสมัย การติดต่อสื่อสารสะดวกรวดเร็ว แต่การช่วยเหลือ

กันระหว่างคนในชุมชนจะยังคงมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในด้านการผลิตการค้า และการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ด้วยกระบวนการอย่างไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะมีการช่วยเหลือภายในหมู่บ้าน จะพบเห็นได้ในทุกหมู่บ้านที่ชาวบ้านมาลงแรงช่วยกันห้กร้างถางพงที่ดินทำกิน มีการแบ่งปันสิ่งของระหว่างเพื่อนบ้าน การขอแรงกันในการผลิต เช่น ในช่วงฤดูทำนาก็จะขอให้ว่านกันหรือลงแขก ในการคราดไถ และคานา เก็บเกี่ยว แต่บางหมู่บ้านก็พัฒนาการไปถึงขั้นมีอาชีพรับจ้างคานา เกี่ยวข้าว

การสร้างควมสามัคคีภายในชุมชนด้วยการร่วมประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ จะพบว่าชาวบ้านทุกหมู่บ้านจะให้ความสำคัญต่อการร่วมงานบุญประเพณีประจำปีเป็นอย่างมาก ถึงแม้ตนเองจะไปขายแรงงานต่างถิ่นก็จะกลับมาเยี่ยมบ้านและร่วมงานบุญประเพณีต่าง ๆ ด้วยความผูกพันและศรัทธา เช่น บุญผ้าป่าสามัคคี บุญกฐิน บุญสะเทวด เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น และก็จะถือโอกาสร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน อาจกล่าวได้ว่าจุดเด่นของชุมชนตำบลบ้านแป้นยังคงมีความเข้มแข็งในวัฒนธรรม จารีตและประเพณีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกัน เป็นทุนทางสังคมที่เป็นโอกาสที่จะเป็นปัจจัยพัฒนาประชาชนในเขตตำบลบ้านแป้น ให้พัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และสามารถนำพาความเจริญก้าวหน้ามาสู่ชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้นต่อไป

1.3 ผลการศึกษาสภาพบริบททั่วไปของกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ เป็นประชาชนทั่วไปที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นส่วนใหญ่ที่สนใจเข้าร่วม โครงการวิจัย ตั้งแต่การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดเวที ประชาคม การสำรวจ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และให้ภาคินักวิจัยในพื้นที่ร่วมทำการเก็บข้อมูล และจัดเวที ซึ่งพบว่า มีจำนวนประชากรที่เป็นเกษตรกรสนใจเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก โดยการสำรวจเบื้องต้นพบว่าเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมดำเนินโครงการในครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่มีปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่มั่นคงในระดับหนึ่ง คือ มีที่อยู่ถาวร มีเครื่องนุ่งห่ม มีกำลังในการผลิตอาหารเพื่อการบริโภค และมีสุขภาพร่างกายที่เข้มแข็งและแข็งแรง ซึ่งพอสรุปเป็นด้าน ๆ ได้ ดังนี้

1.3.1 ผลการศึกษาด้านรายได้

จากการศึกษาสำรวจ พบว่า แหล่งที่มาของรายได้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยส่วนใหญ่จะมีรายได้ที่เป็นตัวเงิน เฉลี่ยตกวันละ 60-200 บาท แหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่ เป็นผลิตผลจากหนองหารเป็นหลัก เช่น จำหน่ายปลา กุ้ง หอย และพืชผักสวนครัวที่ทำในริมหนอง

หาร รวมถึงแมลงต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า เกษตรกรเหล่านี้อาศัยหนองหารเป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชีวิต และแหล่งสร้างรายได้

1.3.2 ผลการศึกษาด้านรายจ่าย

รายจ่ายของเกษตรกรหรือชาวบ้านในตำบลบ้านแป้น นอกจากจะไม่ความหลากหลายในการประกอบอาชีพแล้ว ก็มีการใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง จากการสำรวจ พบว่า รายจ่ายเกษตรกรตำบลบ้านแป้น ต่อปี อยู่ระหว่าง 20,000 - 25,000 บาทต่อคน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ จะพบว่า เกษตรกรและชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีเงินเหลือออม เพราะเกษตรกรเมื่อได้รับเงินมาก็จะนำไปใช้จ่ายหมด รายรับไม่พอกับรายจ่าย ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มเกษตรกรและชาวบ้านจำเป็นต้องอาศัยการเลี้ยงชีพจากปัจจัยทางธรรมชาติที่มีในเขตตำบลบ้านแป้น และรอบ ๆ หนองหาร

สรุป รายจ่ายที่ทุกครัวเรือนของเกษตรกรตำบลบ้านแป้นใช้จ่ายไป จำแนกได้ดังนี้

- รายจ่ายเพื่อการลงทุนในการผลิต ประมาณ 2,500 – 3,000 บาทต่อปี
  - รายจ่ายเพื่อการบริโภคในสวนครัวเรือนเกษตรกร 6,000 – 7,000 บาทต่อปี
  - รายจ่ายทางสังคม เช่น งานบุญ งานแต่งงาน งานศพ ฯลฯ ประมาณ 1,000 – 1,500 บาทต่อปี
  - รายจ่ายเพื่อการศึกษาของบุตรหลาน ประมาณ 3,500 – 4,000 บาทต่อปี
- (ข้อมูลจากการสำรวจ : ผู้วิจัย , 2552)

1.3.3 ผลการศึกษาด้านการศึกษากลุ่มเป้าหมาย

ระดับการศึกษาของเกษตรกรและประชาชนในตำบลบ้านแป้นมีระดับการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาตอนต้น ไปจนถึงระดับปริญญาโท โดยประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการ จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้นเป็นส่วนใหญ่ จะมีเพียงบางส่วนที่เข้ารับการศึกษต่อในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในศูนย์บริการศึกษา นอกโรงเรียนและตามอรัยาศัย นอกจากนั้นยังมีกลุ่มข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนส่วนหนึ่งจะจบการศึกษาปริญญาตรีถึงปริญญาโท ซึ่งเป็นจุดเด่นและมีโอกาสที่จะเป็นปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมให้สามารถดึงเอาศักยภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้นได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามในส่วน of ประชาชนที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเหล่านี้ก็มีการสะสมประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตเป็นอย่างดีพร้อมทั้งมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และมีความสนใจกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.3.4 ผลการศึกษาด้านอาชีพ

อาชีพของประชาชนในตำบลบ้านแป้น ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ซึ่งมีหลากหลาย ได้แก่ กลุ่มชาวนา กลุ่มชาวสวน กลุ่มชาวไร่และปศุสัตว์ กลุ่มประมง และกลุ่มเกษตรกรรับจ้างซึ่งเป็นประชาชนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการการวิจัยในครั้งนี้

1.2 ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น ผลการวิจัยพบว่า ในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้นประชาชนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายโดยผ่านการจัดกิจกรรมเวทีประชาคมหมู่บ้านในแต่ละหมู่บ้านของตำบลบ้านแป้น ซึ่งจะมีทั้งผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนทั่วไปเข้าร่วมเวทีประชาคมทุกครั้ง แต่ประชาชนทั่วไปยังเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวในระดับน้อยเนื่องจากติดภารกิจในการทำมาหากิน และมักเป็นนโยบายเร่งด่วนที่จัดกระทำอย่างรวดเร็ว ในการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนถึงสภาพการมีส่วนร่วม ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะของประชาชนในหมู่บ้าน และจึงนำมาหลอมรวมเป็นสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะในระดับตำบลอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วม ปრაกฏดังรายละเอียดดังนี้

1.2.1 สภาพการมีส่วนร่วมจากผลการจัดเวทีแต่ละหมู่บ้าน ประชาชนร่วมกันเสนอปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน สรุปได้ดังนี้

1) ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำในฤดูฝน และฤดูแล้งเพื่อการเกษตรกรรม

2) ปัญหารายได้ทางการเกษตรของประชาชนตกต่ำ

3) ปัญหาทางราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ

4) ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติลดลง

5) ปัญหาหนองน้ำเสื่อมโทรม

6) ปัญหาการใช้สารเคมีในภาคการเกษตรกรรม

7) ปัญหาการทิ้งขยะมูลฝอยในเขตชุมชน

8) ปัญหาการเผาขยะมูลฝอยในเขตชุมชน

9) ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยชุมชน

10) ปัญหาการขับขี้นกขี้ควายในชุมชน

11) ปัญหาวัยรุ่นก่อนวัยเจริญพันธุ์ในชุมชน

- 12) ปัญหามลพิษจากสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- 13) ปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดให้โทษในชุมชน
- 14) ปัญหาการรुक้าที่สาธารณะประโยชน์ในเขตหนองหาร จังหวัด

สกลนคร

1.2.2 สภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนจากผลการจัดเวทีสาธารณะ พบว่าประชาชนในตำบลบ้านแป้นได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา โดยดำเนินการดังนี้

1) การจัดสรรงบประมาณการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้นในการดำเนินงานโครงการก่อสร้าง และขยายคลองส่งน้ำ หรือคลองไส้ไก่ที่สูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ ในฤดูแล้ง เพื่อระบายน้ำเข้าแปลงเกษตรของประชาชน จะเป็นการแก้ปัญหาตรงกับความต้องการของเกษตรกร

2) การจัดสรร และดำเนินโครงการส่งเสริมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้านของตำบลบ้านแป้น เพื่อความยั่งยืน อาจเป็นรูปแบบโครงการอบรมให้ความรู้ ฝึกทักษะความชำนาญการ ศึกษาดูงาน ตั้งศูนย์สาธิต ฝึกอบรมเยาวชนในกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อรู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

3) การจัดสรร และดำเนินโครงการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในลักษณะของศูนย์ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีให้แก่เยาวชน ประชาชนทั่วไปที่สนใจเข้าร่วมโครงการ

4) การจัดสรร และดำเนินโครงการฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในหนองหาร จังหวัดสกลนคร

1.2.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น

ภายหลังการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้านจะรวบรวมสภาพ ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นประเด็น ๆ และดำเนินการจัดเวทีประชาคมระดับตำบลเพื่อถ่วงถ่วงประเด็นสาธารณะให้เป็นประเด็นสาธารณะของตำบล ก่อนจะนำเสนอเข้าที่ประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลอีกครั้ง โดยมีตัวแทนหมู่บ้านที่เสนอตัวเข้าร่วมกำหนดนโยบายสาธารณะระดับตำบล 13 คน ดังนี้

- 1) นายบัวรอน ชานพันเมือง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ที่ 10

2) นางลำไย	ไพไหล	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 10 บ้านแป้น
3) นางพิสมัย	วงศ์ไชยา	กรรมการหมู่บ้าน
4) นางคำเปียน	แก้วบุญมี	ประชาชนบ้านแป้น
5) นายจรูญ	เทพเศรษฐา	ประชาชนบ้านแป้น
6) นายมานพ	บุปผาวัน	ประชาชนบ้านแป้น
7) นายเฉลียว	สิทธิรัฐ	ประชาชนบ้านจอมแจ้ง
8) นายวิไล	วงษ์มีแก้ว	ประชาชนบ้านจอมแจ้ง
9) นางลำไพ	ประเสริฐสังข์	ประชาชนบ้านจอมแจ้ง
10) นายจันทา	ค้ำถางคำ	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านจอมแจ้ง
11) นายกิตติศักดิ์	ค้ำถางคำ	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ที่ 7
12) นายพิชิต	คาบพลหาร	กรรมการหมู่บ้าน
13) นายสมพงษ์	กล่องใจ	ผู้ใหญ่บ้าน บ้านช่งน้ำพุ หมู่ 4

ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ดำเนินการดังนี้

นำผลข้อมูลประเด็นสาธารณะ และแนวทางการแก้ไขปัญหาจากประชาคมตำบลมาเสนอให้เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้นพิจารณาข้อมูลแต่ละประเด็นเพื่อความเหมาะสม และเพื่อกำหนดว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินการในประเด็นสาธารณะใด เพื่อจัดสรรงบประมาณดำเนินการ โดยเจ้าหน้าที่จะทำเป็นร่างกรอบนโยบายที่ได้จากประชาชนไปสรุปเป็นรูปเล่มของแผนพัฒนาตำบล เพื่อนำเสนอต่อเวทีสาธารณะ อีกครั้งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สนใจ ผู้เกี่ยวข้อง ประชาชนเข้าร่วมเวทีสาธารณะ ยืนยันและตรวจสอบว่าข้อเสนอดังกล่าวตรงกับความต้องการและปัญหาที่ผ่านการเสนอความคิดเห็นหรือไม่ เพราะประชาชนทั่วไปมีความต้องการรับรู้ เสนอแนะ สนับสนุนและร่วมผลักดัน ร่วมกันตรวจสอบการกำหนดนโยบายสาธารณะของประชาชนที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนส่วนมากในชุมชน และเพื่อความสมบูรณ์ของนโยบายสาธารณะ หากยังมีข้อบกพร่องก็จะช่วยกันพิจารณาปรับปรุงแก้ไข เติมเต็มรายละเอียดให้ครบถ้วนตามความต้องการของแผน เมื่อได้ประเด็นสาธารณะที่สมบูรณ์ และบรรจุลงในแผนพัฒนาตำบลแล้ว ขั้นตอนในการจัดโครงการพัฒนาหมู่บ้านตามประเด็นสาธารณะ และการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงาน โครงการจะเป็นบทบาทของเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น ที่ต้องดำเนินการ โดยมีตัวแทนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโครงการพัฒนาตามประเด็นนโยบายสาธารณะดำเนินการแล้วเสร็จ

องค์การบริหารส่วนตำบลจะแต่งตั้งหรือคัดเลือกประชาชนในแต่ละหมู่บ้านขึ้นมาเพื่อเป็นกรรมการตรวจสอบร่วมกันกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล โครงการละ 1-2 คน

นอกจากนี้ผลการร่วมจัดเวทีในแต่ละครั้งพบว่าประชาชนทุกคนมีความกระตือรือร้น สนใจ และพึงพอใจในการมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ทุกคนมีความสุข และมีความภาคภูมิใจที่ องค์การบริหารส่วนตำบลให้โอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวคิด แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เกิดความเข้าใจและไว้วางใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นอย่างมาก และพร้อมจะร่วมมือทุกอย่าง องค์การบริหารส่วนตำบลร้องขอมา

1.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบาย สาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น

ผลของการจัดเวทีประชาคมเพื่อสำรวจสภาพปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะ พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะ ในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้นยังอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากกลุ่ม ที่เข้าร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีผลประโยชน์ มีส่วนได้ส่วนเสียจากการกำหนดนโยบายสาธารณะด้วย ในขณะที่ ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านไม่มีโอกาสได้เข้ามาเสนอแนะ และให้ความคิดเห็นในประเด็น ปัญหาสาธารณะเลย ในบางหมู่บ้านยังพบว่า กลุ่มประชาชนในบางกลุ่มอาชีพไม่ได้มีส่วนร่วมใน การกำหนด สาเหตุเพราะขาดการประชาสัมพันธ์ให้ทราบ ขาดการประชาสัมพันธ์ทั่วถึง ผู้นำ ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในขณะที่เดียวกันประชาชนที่ขาดความ ตระหนักและเห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เนื่องจาก ไม่มีเวลาว่างมาร่วมกิจกรรม ขาดความรู้ความเข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของนโยบายสาธารณะ เนื่องจากบางประเด็นของปัญหา นโยบายสาธารณะของตำบล ไม่มีผลกระทบต่ออาชีพการดำเนิน ชีวิตของตนเอง ในบางหมู่บ้านยังพบว่าผู้นำชุมชนขาดจิตสำนึกสาธารณะในการเป็นผู้นำท้องถิ่น จึงเห็นความสำคัญเฉพาะกลุ่มพรรคพวกของตนเอง เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือบรรดาข้าราชการในท้องถิ่น เป็นต้น จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงส่งผลให้การกำหนด นโยบายสาธารณะบางประเด็นไม่ครอบคลุมถึงปัญหาความเดือดร้อนที่แท้จริงของประชาชนในแต่ละ หมู่บ้าน

นอกจากนี้ผลการศึกษาของการมีส่วนร่วมในการติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะ ของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการติดตาม และตรวจสอบน้อยมาก สาเหตุเพราะไม่มีช่องทางที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมใน

การติดตามเลย อาจเป็นเพราะอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบจะเป็นของเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหลักที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารในองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นหากเมื่อใดที่มีโครงการพัฒนาลงสู่ชุมชน หมู่บ้านในองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนจะรับรู้หรือรับทราบเพียงแค่ว่ามีโครงการลงสู่หมู่บ้านเท่านั้น และเข้าร่วมกิจกรรมเท่าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดให้ร่วมในขอบเขตที่กำหนดเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงถ้าหากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจนโยบายสาธารณะก็จะส่งผลให้การดำเนินงานในประเด็นสาธารณะมีประสิทธิภาพและได้ข้อเท็จจริงจากการดำเนินงานจริง ประชาชนก็จะได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการอย่างคุ้มค่าที่สุด แต่หากโครงการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาจากการดำเนินงานในโครงการประเด็นนโยบายสาธารณะไม่เป็นไปตามที่ประชาชนคาดหวัง หรือไม่แก้ปัญหาคือเดือดร้อนของประชาชนได้ประชาชนอาจเรียกร้องให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการแก้ปัญหาคือต่อไป

1.4 ผลการศึกษาความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น

ผลการศึกษาความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น พบว่า ประชาชนต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะ อยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจเป็นอย่างมากที่ได้มีโครงการเข้ามามีส่วนร่วม ดังจะเห็นได้จากประชาชนกระตือรือร้นและสนใจเข้าร่วมจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าประชาชนที่เข้าร่วมมีหลากหลายอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเกษตรกรจะให้ความสนใจและความสำคัญในการมีส่วนร่วม โดยจะเป็นปากเป็นเสียงในการระดมความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะเสนอโครงการ ต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินการตรวจสอบการทำงานในการตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล ตรวจสอบการส่งมอบงานต่าง ๆ และภายหลังจากการส่งมอบงาน โครงการต่าง ๆ ของหมู่บ้านแล้ว ผลที่ตามมาทำให้ประชาชนได้เล็งเห็นความสำคัญในสิทธิที่ตนเองได้รับ

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ถ้าหากว่าชุมชนได้รับความเดือดร้อนในด้านชีวิตและความปลอดภัย ความเป็นอยู่ สุขภาพ และสุขภาพอนามัยตลอดจน ความปลอดภัยในที่อยู่อาศัย ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ในชีวิตและทรัพย์สินมากเท่าไร ประชาชนก็มีความต้องการจะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และต้องมีที่เรียกร้องให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง โดยมีประชาชนทุกกลุ่มเข้ามาร่วมนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในสภาพต่าง ๆ

2. ผลการกำหนดแนวทางการวางแผนการพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการกำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น ในชั้นวางแผน (Plan)

จากการประชุมเพื่อเสนอแนวทางในการวางแผนการพัฒนาร่วมกันของประชาชน มีผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

- 1) การอบรมให้ความรู้
- 2) จัดทำแผนพัฒนาตำบล
- 3) จัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย
- 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการ

ดังรายละเอียดของแต่ละแนวทางในตาราง ต่อไปนี้

แผนปฏิบัติการ การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการกำหนด ติดตาม ตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น อำเภอโพธาราม จังหวัดสุพรรณบุรี

กิจกรรม	เป้าหมาย	ระยะเวลา	เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	แหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูล
1. จัดอบรมให้ความรู้	1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และการกำหนดนโยบายสาธารณะ	มิถุนายน 2552	1. แบบสังเกต 2. แบบทดสอบ	1. ผู้วิจัย 2. กลุ่มผู้วิจัย 3. วิทยากร
2. จัดทำแผนพัฒนาตำบล	1. กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล 2. กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล	กรกฎาคม 2552	1. แบบสังเกต 2. แบบสอบถาม	1. วิทยากร 2. ผู้ร่วมวิจัย 3. กลุ่มแกนนำ 4. ผู้นำชุมชน

ตาราง (ต่อ)

กิจกรรม	เป้าหมาย	ระยะเวลา	เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล	แหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูล
3. จัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย	1. กลุ่มเป้าหมายแต่ละหมู่บ้าน 10 หมู่บ้าน ร่วมกันวิพากษ์และบูรณาการแผนพัฒนาตำบล	สิงหาคม 2552	1. แบบสังเกต 2. แบบประเมิน 3. แบบสอบถาม	1. กลุ่มเป้าหมาย 10 หมู่บ้าน 2. กลุ่มนำ 3. ผู้นำชุมชน 4. ผู้บริหารใน อบต.
4. ประชุมเชิงปฏิบัติการ	1. กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันหลอมรวมและบูรณาการนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล	กันยายน – ตุลาคม 2552	1. แบบประเมิน 2. แบบสอบถาม 3. แบบสัมภาษณ์	1. ผู้วิจัย 2. กลุ่มเป้าหมาย 3. กลุ่มแกนนำ 4. ผู้นำชุมชน 5. ตัวแทน อบต.
5. ประชุมเชิงปฏิบัติการ	1. กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันถอดบทเรียนจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ	ธันวาคม 2552	1. แบบประเมิน 2. แบบสังเกต	1. ผู้วิจัย 2. กลุ่มเป้าหมาย 3. กลุ่มแกนนำ 4. ผู้นำชุมชน 5. ตัวแทน อบต.
6. ประชุมเชิงปฏิบัติการ	1. กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันจัดทำต้นแบบการเรียนรู้ของประชาชนในระดับหมู่บ้าน	มกราคม – กุมภาพันธ์ 2553	1. แบบประเมิน 2. แบบสังเกต	1. ผู้วิจัย 2. กลุ่มเป้าหมาย 3. กลุ่มแกนนำ 4. ผู้นำชุมชน 5. ตัวแทน อบต.
7. ประชุมเชิงปฏิบัติการ	1. กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยร่วมกันจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมให้ความรู้ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ	มีนาคม – เมษายน 2553	1. แบบสังเกต 2. แบบสัมภาษณ์ 3. แบบสอบถาม	1. ผู้วิจัย 2. กลุ่มเป้าหมาย 3. กลุ่มแกนนำ 4. ผู้นำชุมชน 5. ตัวแทน อบต.

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นวางแผนพัฒนา (Plan)

ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายการวิจัย คือประชาชนในตำบลบ้านแป้น อำเภอโพธาราม จังหวัดสุพรรณบุรี ร่วมกันวางแผนดำเนินงานในการมีส่วนร่วม กำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะ โดยดำเนินการดังนี้

2.1 ผลการประชุมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการประชุมพบว่า แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

2.1.1 จัดอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และการกำหนดนโยบายสาธารณะให้แก่ประชาชนที่สนใจเข้าร่วม โครงการ

2.1.2 จัดทำแผนพัฒนาตำบลในแต่ละหมู่บ้าน

2.1.3 จัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ในแต่ละหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

2.1.4 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหลอมรวมและบูรณาการนโยบายสาธารณะของตำบล

2.1.5 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียนจากการปฏิบัติการ

2.1.6 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำต้นแบบการเรียนรู้ของประชาชนในระดับหมู่บ้าน

2.1.7 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมให้ความรู้ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

โดยในแต่ละขั้นของกิจกรรมการมีส่วนร่วม จะประกอบด้วย ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย แกนนำชุมชน และประชาชนที่สมัครใจเข้าร่วม เพื่อร่วมกันเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ซึ่งประชาชนที่เข้าร่วมประชุมได้เสนอแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ดังตัวอย่างจากการประชุม ดังนี้

“...อบต.หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมให้ประชาชนที่สนใจจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน หรือตำบล เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและเล็งเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ...”

ชาวบ้านเป็นหมู่ 10 ประชุม, 2553

“...ช่องทางที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมควรเป็นการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านในแต่ละหมู่บ้าน และควรเป็นตอนเย็นหลังเลิกงาน...”

ชาวบ้านจอมแจ้ง สัมภาษณ์, 2552

“...ควรประกาศประชาสัมพันธ์ในหอกระจายข่าวแจ้งให้ชาวบ้านเข้าร่วมเสนอปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ในลักษณะการประชาคมหมู่บ้าน...จะได้ทราบปัญหาความต้องการของชาวบ้าน...”

ชาวบ้านแป้น หมู่ 10 สัมภาษณ์ 2552

“...ควรเชิญชวนและเปิดโอกาสให้ชุมชนทุกกลุ่มอาชีพเข้าร่วมกำหนดกิจกรรม / โครงการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านของตนเองแล้วให้อบต. ดำเนินการ จำทำให้พัฒนาหรือแก้ปัญหาตรงตามความต้องการของชุมชน

ชาวบ้านช่งน้ำพุ สอบถาม , 2552

“...การประชุมเพื่อเขียนแผนพัฒนาหมู่บ้านหรือตำบล ควรให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความเห็นหรือเสนอปัญหา ความต้องการ...”

ชาวบ้านแป้น หมู่ 10 สอบถาม , 2553

“...นโยบายสาธารณะควรเป็นปัญหาและความต้องการที่เกิดจากประชาชนในพื้นที่หรือหมู่บ้านจริง ๆ ชาวบ้านควรมีโอกาสได้เข้าร่วมเสนอปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน...จะทำให้ อบต. จัดโครงการพัฒนาหมู่บ้านได้ตรงตามความต้องการของประชาชน...”

ชาวบ้านโพนบก สัมภาษณ์ , 2552

“...ในการกำหนดนโยบายสาธารณะของ อบต. ควรให้ประชาชนได้เสนอหรือแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพราะเป็นผลตรงต่อสวัสดิภาพ สุขภาวะ หรือชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจริง ๆ และควรให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบว่า อบต. ได้ดำเนินการอยู่ในระดับไหน ...”

ชาวบ้านแป้น สัมภาษณ์ , 2552

“...ควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการหรืออบรมเชิงปฏิบัติการในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นนโยบายสาธารณะของตำบล โดยให้ประชาชนหลากหลายอาชีพ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะ...”

ชาวบ้านจอมแจ้ง สัมภาษณ์ , 2552

“...ควรฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ การกำหนดนโยบายสาธารณะของ อบต. ให้แก่ประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้นำเสนอปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการจะแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน เช่น สุขภาวะ ชุมชนเข้มแข็ง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน...”

ชาวบ้านท่าศาลา สัมภาษณ์ , 2552

“... อบต. ควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ให้มากกว่านี้... โดยเฉพาะในการกำหนดนโยบายสาธารณะ หรือแผนพัฒนาชุมชน หมู่บ้านที่เป็นเรื่องคุณภาพชีวิต การฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม...”

ชาวบ้านโพรงนางท่า สัมภาษณ์ , 2552

จากข้อมูลบางตอนของการสัมภาษณ์จะพบว่า ประชาชนในตำบลบ้านแป้นในแต่ละหมู่บ้านมีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะและร่วมติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานหรือกระบวนการพัฒนานโยบายสาธารณะ โดยมีแนวทางคือจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจในการกำหนดติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการและร่วมจัดทำแผนพัฒนาตำบลในทุกชั้นตอน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการดำเนินการพัฒนาและสังเกต (Act and observe)

เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย กลุ่มเป้าหมายการวิจัย ร่วมกันดำเนินการลงมือปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการที่ได้กำหนดไว้ ผลการดำเนินการ มีดังนี้

3. ผลการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด ติดตาม และตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น อำเภอโพรงนางท่า จังหวัดสกลนคร ในขั้นดำเนินการพัฒนาและสังเกต (Act and observe)

3.1 ผลการจัดการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน

การจัดการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และการกำหนดนโยบายสาธารณะ สถานที่จัดอบรม คือ ห้องประชุมองค์การบริหารตำบลบ้านแป้น มีผู้เข้าร่วมการอบรม จำนวน 40 คน เป็นประชาชนที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ๆ ละ 4 คน จำนวน 10 หมู่บ้าน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยให้ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้คัดเลือกมาจากประชาชนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการโดยมีวิทยากรและผู้วิจัยได้จัดอบรมให้ความรู้เรื่องแผนยุทธศาสตร์และนโยบายสาธารณะตามตารางการอบรม ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่เข้าร่วมการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) ดังปรากฏในตารางการประเมิน และข้อความบางตอนจากสัมภาษณ์

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบล

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D	ระดับความรู้ความเข้าใจ
1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์			
1.1 รู้และเข้าใจความหมาย ความสำคัญของแผนยุทธศาสตร์	4.68	.923	มากที่สุด
1.2 รู้และเข้าใจ ขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์	4.51	.942	มากที่สุด
1.3 รู้และเข้าใจ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์			
1.4 สามารถอธิบายหรือถ่ายทอดวิธีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์	4.49	.962	มาก
	4.45	.957	มาก
รวม	4.53	.978	มากที่สุด
2. ด้านความรู้เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ			
2.1 รู้และเข้าใจความหมาย ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ	4.52	.948	มากที่สุด
2.2 รู้และเข้าใจถึงผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ	4.50	.963	มาก
2.3 รู้และเข้าใจการก่อตัวของประเด็นสาธารณะ	4.47	.996	มาก
2.4 รู้และบอกขั้นตอนการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะ	4.46	.979	มาก
รวม	4.48	.965	มาก

ตาราง (ต่อ)

3. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่อบรมโดยรวม			
3.1 จดจำความรู้ที่ได้จากการอบรม	4.64	.864	มากที่สุด
3.2 มีความเข้าใจในเรื่องที่ได้รับการอบรม	4.63	.884	มากที่สุด
3.3 สามารถปฏิบัติในเรื่องที่ได้รับการอบรม	4.60	.896	มากที่สุด
3.4 สามารถอธิบายหรือบอกขั้นตอนสิ่งที่ได้รับจากการอบรม	4.57	.963	มากที่สุด
3.5 สามารถขยายความหรือถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นได้	4.54	.977	มากที่สุด
3.6 นำความรู้จากการอบรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและร่วมทำงานกับหน่วยงานอื่นได้	4.51	.989	มากที่สุด
รวม	4.58	.945	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	4.53	.984	มากที่สุด

จากตาราง แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และการกำหนดนโยบายสาธารณะ มีความรู้ความเข้าใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($X = 4.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่อบรมโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมา คือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$) และอยู่ในระดับมาก คือ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ ($\bar{X} = 4.48$) ตามลำดับ

นอกจากผลการประเมินความรู้ความเข้าใจจากการอบรมให้ความรู้แล้ว กลุ่มเป้าหมายยังได้แสดงความคิดเห็นต่อการอบรมให้ความรู้ เรื่องการจัดทำแผนยุทธศาสตร์และการกำหนดนโยบายสาธารณะว่ามีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และการกำหนดนโยบายสาธารณะในระดับมากที่สุด ดังใจความบางตอนจากการสัมภาษณ์

“...เมื่อเข้ารับการอบรมเรื่องการทำแผนยุทธศาสตร์ และการกำหนดนโยบายสาธารณะของ อบต. แล้วมีความรู้เพิ่มมากขึ้นเข้าใจความหมาย ความสำคัญ และขั้นตอนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ตลอดจนเข้าใจ คำว่า นโยบายสาธารณะอย่างแท้จริง แต่ก่อนไม่เข้าใจ...”

“...รู้ความหมายของนโยบายสาธารณะมากขึ้นว่าเป็นนโยบายที่เกิดขึ้นมาจากการดำเนินงานเกี่ยวข้องและผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ และความปลอดภัยของประชาชนโดยส่วนร่วม...”

กลุ่มแกนนำบ้านซ่งน้ำพุ สัมภาษณ์ , 2553

“...มีความรู้เพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และแยกได้ว่านโยบายสาธารณะของ อบต. ควรจะเกิดจากปัญหา ความเดือดร้อน และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในท้องถิ่น...”

กลุ่มชาวบ้านโพนงามท่า สัมภาษณ์, 2553

“...การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ต้องเกี่ยวพันกับนโยบายสาธารณะ ซึ่งเกิดจากการหลอมรวมประเด็นปัญหาจากความเดือดร้อน และความต้องการของชุมชน เช่น การฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุขภาวะ สวัสดิการ ปัญหาเสพติด...”

ชาวบ้านแป้น สัมภาษณ์ , 2553

“...มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะเพิ่มมากขึ้นว่าเป็นเรื่องหรือประเด็นสาธารณะ เช่น การศึกษา สวัสดิภาพและสวัสดิการ การคมนาคมขนส่ง การรักษาสุขภาพแวดล้อมหรือการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ...”

ชาวบ้านโพนบก สัมภาษณ์ 2553

“...มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของหมู่บ้าน และตำบลมากขึ้น ภายหลังจากการเข้ารับการอบรมสามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้...”

ชาวบ้านแป้น สัมภาษณ์ 2553

“...รู้และเข้าใจถึงความสำคัญของนโยบายสาธารณะว่ามีต่อฝ่ายรัฐบาล ข้าราชการ และประชาชน ว่าหากคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นตลอดจนการมีสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนเองและชุมชน...”

ชาวบ้านแป้น สัมภาษณ์ 2553

“...สามารถจดจำความรู้จากการอบรมและนำความรู้ไปขยายความถ่ายทอดให้คนอื่นได้
ตนเองก็นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ
หรือเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของตำบลได้...”

ชาวบ้านจอมแจ้ง สัมภาษณ์ 2553

“...พึงรู้ว่าเป็นสิ่งที่คุณค่าและมีประโยชน์ต่อฝ่ายต่าง ๆ ทั้งฝ่ายต่าง ๆ ทั้งรัฐบาล ข้าราชการ
ประชาชน และผู้ที่สนใจศึกษา เพื่อช่วยกำหนดนโยบายแนวทางการกระทำให้สอดคล้องกับ
ความต้องการของประชาชน...”

ชาวบ้านท่าศาลา สัมภาษณ์ 2553

ผลการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า การจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในการจัดทำแผน
ยุทธศาสตร์ ทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นและเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม
ในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดขึ้นว่าผู้
ที่ควรมีบทบาทมากที่สุดและได้รับผลกระทบมากที่สุด คือประชาชนในท้องถิ่น ส่งผลให้ประชาชน
ทุกคนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลมาก
ยิ่งขึ้น โดยไม่จำกัดเพศ วัย อาชีพ ความรู้ ฐานะความเป็นอยู่ โดยทุกคนจะแสวงหาช่องทางในการ
เข้ามามีส่วนร่วมและเกิดความตระหนักเห็นความจำเป็นของการเข้าร่วม

3.2 ผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ในการจัดทำ
แผนพัฒนาตำบลและกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น ดำเนินการ
ดังนี้

เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการในพื้นที่ เช่น ครู เจ้าหน้าที่
สาธารณสุข ตำรวจ และประชาชน กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาตำบล และกำหนด
นโยบายสาธารณะ โดยแต่ละคนจะมีบทบาทแตกต่างกันออกไป สถานที่ คือ ห้องประชุมของแต่ละ
หมู่บ้าน ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และแผนพัฒนาตำบลบ้านแป้น มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ

3.2.1 การมีส่วนร่วมขั้นประมวลความคิดเห็น

เป็นขั้นตอนแรกที่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้
กำหนดให้แต่ละหมู่บ้านจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อสำรวจประเด็นปัญหา แนวทางการแก้ไข
ปัญหา และความต้องการของประชาชน ในขั้นนี้ประชาชนทุกสาขาอาชีพในหมู่บ้านจะเข้าร่วมเวที
เพื่อเสนอความคิดเห็น นำเสนอข้อมูล และค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาภายในชุมชนแลกเปลี่ยน

ความรู้ ประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ในการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งมีสาเหตุของปัญหามากมาย ประชาชนในชุมชนจำเป็นต้องรวบรวมสาเหตุของปัญหาให้ได้มากที่สุด ดังนั้นในการวิจัยในครั้งนี้จึงได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาเพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขที่เป็นไปได้ มีความเหมาะสม โดยใช้หลักการ 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 สนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนได้ร่วมคิดพิจารณาสาเหตุของปัญหา เลือกปฏิบัติกิจกรรมที่ใช้แก้ปัญหา

ประการที่ 2 ให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นกลุ่ม แล้วร่วมกันแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้กัน

ประการที่ 3 ประสานงานให้ประชาชนร่วมทำกิจกรรมอย่างทั่วถึง

ประการที่ 4 หลักการประหยัด โดยการขอความร่วมมือในการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดแนวทางและนโยบายสาธารณะ

3.2.2 การมีส่วนร่วมขั้นยกย่อง

เป็นขั้นตอนที่เชิญประชาชนและผู้เกี่ยวข้องในการเข้าร่วมเสนอความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางการแก้ไข แนวทางการพัฒนาที่มีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งผู้เกี่ยวข้องได้แก่ ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และข้าราชการในพื้นที่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งตัวแทนของประชาชนเข้าร่วมประชุมเพื่อประมวลความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนเสนอประเด็นแนวทางการพัฒนา การกำหนดนโยบายสาธารณะ ตลอดจนร่วมระดมความคิดเห็นร่วมกันกับประชาชน แล้วนำเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ สถานที่จัดยกย่องคือห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น ผลการวิจัยพบว่าผู้เกี่ยวข้องทุกคนมีความกระตือรือร้นและสนใจการเข้าร่วมยกย่อง มีการรวบรวมสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากหมู่บ้านของตนเอง เพื่อนำมาเสนอในที่ประชุม

3.2.3 การมีส่วนร่วมขั้นพิจารณาร่าง

เป็นขั้นตอนต่อจากขั้นตอนยกย่องแผน ในขั้นตอนนี้ตัวแทนของประชาชน และประชาชนมีความสนใจที่จะทำแผนพัฒนาตำบล และร่วมกำหนดนโยบายให้สมบูรณ์ มาร่วมกันพิจารณา ปรับปรุง เพิ่มเติมรายละเอียดของแผนพัฒนาให้เหมาะสม ตลอดจน

กำหนดนโยบายสาธารณะให้ตรงกับความต้องการของแต่ละชุมชน ผลการวิจัยพบว่าเข้ามามีส่วนร่วมในระดับมาก

3.2.4 การมีส่วนร่วมชั้นนำเสนอต่อเวทีสาธารณะ

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น กลับมาตรวจสอบแผนพัฒนาตำบลให้ถูกต้อง โดยเชิญตัวแทนประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน และข้าราชการในพื้นที่ เข้าร่วมรับฟังและรับรู้ ตรวจสอบร่วมกับเจ้าหน้าที่ ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนในการส่งเสริม สนับสนุน และผลักดันให้ประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน ผลักดันความต้องการของประชาชนเข้าสู่กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะต่อไป อันจะเป็นการขอรับการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการนำไปสู่นโยบายการปฏิบัติและเห็นผลการพัฒนาอย่างแท้จริงและยั่งยืน

ผลลัพธ์จากการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนาและกำหนดนโยบายสาธารณะ พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามาแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทาง ประเด็นปัญหาสาธารณะ ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหา ทั้งในการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน และเวทีประชาคมตำบลเพื่อจัดทำพัฒนาแผนตำบล ดังข้อความบางตอนจากการสัมภาษณ์

“... รู้สึกดีใจและพอใจเป็นอย่างมากที่ได้รับโอกาสให้ร่วมนำเสนอประเด็นปัญหาสาธารณะ ตลอดจนนำเสนอข้อมูลเพื่อร่างแผนพัฒนาหมู่บ้าน และตำบล...”

ชาวบ้านแป้น สัมภาษณ์ 2553

“...เกิดการเรียนรู้...และเชื่อมั่นในตนเองว่าจะสามารถพัฒนาตนเองและกลุ่มในชุมชน ตลอดจนมองเห็นประเด็นปัญหาสาธารณะและแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น...”

ชาวบ้านจอมแจ้ง สัมภาษณ์ 2553

“...การเข้าร่วมประชาคมหมู่บ้านทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อนบ้าน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนะแนวคิดปัญหา การแก้ปัญหาาร่วมกัน ทำให้มองเห็นปัญหาร่วมกัน เห็นความสำคัญของการพัฒนาหมู่บ้าน...”

แกนนำบ้านท่าศาลา สัมภาษณ์ 2553

“...มีความรู้สึกที่ดีต่อการทำงานของ อบต. ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือตัวแทนประชาชนเข้าร่วมกันคิด ร่วมพิจารณาสาเหตุปัญหา กิจกรรมการพัฒนา อีกทั้งยังรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนเป็นหลัก...”

แกนนำบ้านแป้น สัมภาษณ์ 2553

“...ได้ร่วมวางแผนพัฒนา และมีโอกาสเสนอความคิดเห็นในการจัดทำแผนพัฒนา การกำหนดนโยบายสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมที่ อบต. จะดำเนิน โครงการพัฒนาให้แก่ชุมชน...”

แกนนำบ้านช่งน้ำพุ สัมภาษณ์ 2553

“...รู้สึกภาคภูมิใจที่ อบต. เปิดโอกาสให้แก่ประชาชนในทุกชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการ ร่วมรับผิดชอบ และมีอำนาจในการตัดสินใจ...”

แกนนำบ้านโพนบก สัมภาษณ์ 2553

สรุปผลจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น พบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจและมีความสนใจกระตือรือร้นที่จะเข้ามาจัดทำแผนพัฒนาตำบลทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นประมวลความคิดเห็น ขั้นยกร่าง ขั้นพิจารณาร่าง ขั้นนำเสนอต่อเวทีสาธารณะ จึงส่งผลให้นโยบายสาธารณะที่ปรากฏในแผนพัฒนาตำบลตรงกับปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน นอกจากนี้การดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ยังเป็นการบริหารจัดการที่ใช้ธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น ที่ตอบสนองนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีอีกทางหนึ่ง

3.3 การจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัย กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชนที่สมัครใจเข้าร่วมเวทีสนทนากลุ่มย่อย ในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้ศาลาประชาคมของหมู่บ้านเป็นสถานที่จัดเวทีกลุ่มย่อย

เนื้อหาในการจัดเวทีสนทนากลุ่มย่อย คือ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายสาธารณะ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาหมู่บ้านย่อยของแต่ละหมู่บ้าน ๆ ละไม่เกิน 12 คน ผลการจัดเวทีผลพบว่าผู้เข้าร่วม มีความกระตือรือร้นและเสนอแนะ นำเสนอแนวทางในการพิจารณาแผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาหมู่บ้านให้สอดคล้องกับความต้องการของ

ชุมชน แล้วร่วมกันหลอมประเด็นปัญหาที่มีความสำคัญรองลงมา เพื่อจัดลำดับความสำคัญที่จะพัฒนา แล้วบันทึกการสนทนากลุ่มย่อยของแต่ละหมู่บ้านไว้ เพื่อนำเสนอในการประชุมเชิงปฏิบัติการหลอมรวมแผนพัฒนาตำบลต่อไป

3.4 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

สถานที่จัดประชุม คือ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น มีวัตถุประสงค์เพื่อหลอมรวมและบูรณาการแผนพัฒนาตำบล และการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย ผู้ร่วมวิจัย กลุ่มแกนนำของแต่ละหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน จำนวน 40 คน ผลการประชุมพบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน ทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมประชุมร่วมกันพิจารณาหลอมรวมกัน บูรณาการแผนพัฒนาหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน เป็นแผนพัฒนาตำบล 3 ปี โดยพิจารณาจากประเด็นปัญหาและความจำเป็นเร่งด่วน ความจำเป็นที่จะพัฒนา ก่อน-หลัง โดยมีเกณฑ์พิจารณา คือ เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ อาชีพ สิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นอันดับแรก เพื่อองค์การบริหารส่วนตำบลจะได้พิจารณางบประมาณสนับสนุน

ในส่วนของนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้นที่ประชุมร่วมกันพิจารณาถึงประเด็นปัญหาสาธารณะที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ สุขภาพอนามัยของชุมชน โดยเรียงลำดับความสำคัญก่อน-หลัง

ผลจากการเข้าร่วมประชุม พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมมีความพึงพอใจในระดับมาก และนำเสนอความคิดเห็นอย่างจริงจัง คำเนียงถึงประโยชน์ส่วนรวมทั้งตำบล มีความเห็นพ้องต้องกัน เอื้ออาทร และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และที่สำคัญยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ยอมรับและปฏิบัติตามมติที่ประชุมอย่างมีเหตุมีผล ก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น

3.5 ผลการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียนจากการปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

สถานที่ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น
 ผู้เข้าร่วมประชุม ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล แกนนำชุมชน ตัวแทนประชาชน ตัวแทนหน่วยงานราชการในพื้นที่ และผู้นำชุมชน

วัตถุประสงค์ในการจัดประชุม เพื่อร่วมกันถอดบทเรียนที่ได้จากการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การกำหนด ติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น

ผลการประชุม พบว่า ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาตำบลการกำหนดนโยบายสาธารณะ จะมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของประชาชน จะต้องใช้หลักธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน เพราะธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการตัดสินใจ หรือ การกำหนดนโยบาย และกระบวนการนำการตัดสินใจนั้น หรือ นโยบายนั้น ๆ ไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นสถาบันสาธารณะที่ดำเนินงานเพื่อสาธารณะ เพราะการตัดสินใจมีผลต่อความเท่าเทียม ความยากจน คุณภาพชีวิต ดังนั้นผลของการประชุมจึงตอบสนองต่อหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งชายและหญิงที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายโดยตรง ให้ทุกคนมีสิทธิร่วมกัน และแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี

นอกจากนี้การประชุมยังร่วมกันนำเสนอแนวคิดเพื่อทบทวน ปรับปรุงและแก้ไขนโยบายสาธารณะ ค้นหาปัจจัยเกื้อหนุน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วม

3.6 ผลการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำต้นแบบการเรียนรู้ของประชาชนระดับหมู่บ้าน

สถานที่จัดประชุม ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น
ผู้เข้าร่วมประชุม ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชน ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการในพื้นที่

วัตถุประสงค์การประชุม เพื่อจัดทำต้นแบบการเรียนรู้ของประชาชนในหมู่บ้านเสนอแนะแนวทาง / รูปแบบที่นำมาใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลและการกำหนดนโยบายสาธารณะให้มีประสิทธิภาพ

ผลการประชุม พบว่า แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนและพัฒนาการเรียนรู้ของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาตำบล นโยบายสาธารณะ มี 7 แนวทาง คือ

1. การจัดอบรมให้ความรู้
2. การประชุมเชิงปฏิบัติการ
3. การร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาตำบล กำหนดนโยบายสาธารณะ
4. การศึกษาดูงาน องค์การบริหารส่วนตำบลที่ปฏิบัติเป็นเลิศ (Best

Practice) ในด้านการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาตำบล และการกำหนดนโยบายสาธารณะ

5. การประชุมปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียนและจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมให้ความรู้

6. การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน และเวทีสาธารณะ

7. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

3.7 ผลการจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล การกำหนดนโยบายสาธารณะ

สถานที่ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแป้น

ผู้เข้าประชุม ผู้ร่วมวิจัย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นักวิชาการศึกษา ฝ่ายบริหารใน อบต. แกนนำนชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมให้ความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล การกำหนดนโยบายสาธารณะ

ผลการประชุม พบว่า ได้หลักสูตรการฝึกอบรมให้ความรู้โดยทุกฝ่ายที่เข้าร่วมประชุมร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอน เนื้อหา วิธีการฝึกอบรม เครื่องมือวัดประเมินผล การฝึกอบรมให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน โดยมีเนื้อหา วัตถุประสงค์ การฝึกอบรม กิจกรรม / เนื้อหาการฝึกอบรม การนำหลักสูตรไปใช้การประเมินผลการใช้หลักสูตร ซึ่งผู้เข้าร่วมทุกคนมีความพึงพอใจผลของการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ เป็นอย่างยิ่ง

ขั้นตอน 4 ผลสะท้อนจากการพัฒนา (Reflect)

เป็นขั้นตอนที่ผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูลร่วมกันหาหัวข้อสรุปเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น จุดแข็ง จุดอ่อนที่เกิดจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อเป็นประโยชน์ในการจะนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมให้ดีขึ้นต่อไป ผลการสะท้อนพบว่า

4.1 ผลการศึกษาช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะของประชาชน

ผลการวิจัยพบว่า การกำหนดนโยบายสาธารณะหรือการกำหนดแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาตำบล ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากจะคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน แต่ช่องทางที่ประชาชนจะมีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และแผนพัฒนาตำบล คือ การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน เวทีสาธารณะ เพื่อระดมความคิดเห็น โดยไม่

จำกัดสิทธิว่าเป็นใคร ? เพศไหน แต่ให้ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทุก ๆ สาขาอาชีพมีโอกาสสมัครเข้าร่วมจัดเวทีประชาคม เพื่อจะทำให้การกำหนดนโยบายสาธารณะและการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาตำบลครอบคลุมประเด็นปัญหา และสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนทุกหมู่บ้าน และที่สำคัญมีผู้นำชุมชน นักวิชาการในพื้นที่ กลุ่มแกนนำ และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตามหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมให้มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ดี คือ เปิดกว้างให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในการกำหนด มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ โครงการพัฒนาต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับ

4.2 ผลการศึกษาปัจจัย เงื่อนไขที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ผลจากการถอดบทเรียน พบว่า การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา การกำหนดนโยบายสาธารณะในแต่ละพื้นที่มีมากน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.2.1 ปัจจัยทางตรงเป็นปัจจัยกำหนดว่าประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยระดับใด โดยพบว่าเข้ามามีส่วนร่วมมากมักจะมาจากการได้รับความเดือดร้อนของประชาชนจากปัญหาต่าง ๆ หรือผลกระทบที่มีต่อสภาพความเป็นอยู่ ชีวิตและทรัพย์สิน จึงเป็นปัจจัยตรงที่ส่งผลให้ประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้เร็วที่สุด ไม่ว่าจะเป็นความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านรายได้น้อย การประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ผลผลิตน้อย ทรัพยากรธรรมชาติลดลง และเชื่อม โทรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสุขภาพ สุขภาพอนามัย เป็นต้น

4.2.2 ปัจจัยทางอ้อม เป็นปัจจัยที่มาจากวัฒนธรรมทางการเมืองของผู้บริหาร ซึ่งฝ่ายบริหารหรือผู้นำทางการเมืองจะต้องเป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะทางการเมืองสูง เสียสละ และยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนคนอื่น ๆ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกถึงความคิดเห็นของผู้นำ และยอมรับในการตัดสินใจของประชาชน เมื่อประชาชนมีความศรัทธาในการเคารพความคิดเห็นของผู้นำ หรือคณะผู้บริหาร ก็จะส่งผลผลักดันให้ประชาชนจำนวนมากมีความต้องการและความกระตือรือร้นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ